

Deprem Sonrası Devlet Politikaları: Sorumluluk, İhmal ve Eşitsizlik

Esra Çiftçi

Deprem Suçları, Cezasızlık ve
Bitmeyen Yıkım

Sevcan Tiftik

Deprem Sonrasına Sağlamcı
Bakmak: Yeniden İnşada
Sakatlık, Yaşlılık ve Kronik
Hastalık

Melek Demir

Afetlerde Toplumsal
Cinsiyet Roller ve Kadınlar
ile Çocukların Zarar
Görebilirliği

Yüksel Mutlu

Özgecan Aslan...

Bîrgül Daş

Rojava Bağlamında Son
Saldırıları ve Kadın Devrimi

İÇİNDEKİLER

1

Deprem Suçları, Cezasızlık ve Bitmeyen Yıkım

Esra Çiftçi

6

Deprem Sonrasına Sağlamcı Bakmak: Yeniden İnşada Sakatlık, Yaşlılık ve Kronik Hastalık

Sevcan Tiftik

11

Afetlerde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadınlar ile Çocukların Zarar Görebilirliği

Melek Demir

14

Özgecan Aslan...

Yüksel Mutlu

18

Rojava Bağlamında Son Saldırıları ve Kadın Devrimi

Bîrgül Daş

Deprem Suçları, Cezasızlık ve Bitmeyen Yıkım

Esra Çiftçi-8 Şubat 2026

Kazım Kızıl

Deprem davalarının önemli bir kısmında tutukluluk sürelerinin kısa tutulması, sanıkların hızla adli kontrole serbest bırakılması ve davaların yıllara yayılması kamuoyunda güçlü bir adalet duygusu yaratmadı. Dosyaların farklı illere dağıtılması, bilirkişi raporları arasındaki çelişkiler ve akademik uyarıların dikkate alınmaması, yargılamaların bütünlüklü bir yüzleşmeye dönüşmesini engelledi

6 Şubat 2023 sabahı Türkiye yalnızca büyük bir depremle değil; yıllardır biriken ihmallerin, eşitsizliklerin ve hukuksuzlukların aynı anda açığa çıktığı tarihsel bir kırılmayla karşı karşıya kaldı. Maraş merkezli depremler, doğa olayının ötesine geçen bir yıkımı ortaya çıkardı. On binlerce insanın yaşamını yitirmesi, yüz binlercesinin yerinden edilmesi ve kentlerin harabeye dönmesi, bu felaketin “olağan” ya da “kaçınılmaz” kavramlarıyla açıklanamayacağını açık biçimde gösterdi. Ortaya çıkan tablo, siyasal kararlarla şekillenmiş, göz göre göre büyütülmüş bir toplumsal çöküşe işaret etti.

Depremi ardından ortaya saçılan manzara yalnızca yıkılan yapıları değil; çöken bir kamu yönetimi anlayışını, işlevsizleşmiş denetim mekanizmalarını ve sınırları çizilmiş bir adalet sistemini de görünür kıldı. Bugün geline nokta da asıl mesele, yıkımın büyüklüğünden çok, bu yıkımı mümkün kılan koşullarla gerçek bir hesaplaşmanın hâlâ yapılamamış olmasıdır. Enkaz kaldırıldı; fakat sorumluluk yerinde duruyor.

Doğal Afet Söylemi ve Sorumluluğun Perdelenmesi

Deprem bu coğrafyanın değişmeyen bir gerçeğidir. Ancak hangi depremin afete dönüşeceğini belirleyen şey yer kabuğu değil, insan eliyle kurulan sistemdir. Fay hatları üzerinde yükselen plansız yapılar, defalarca çıkarılan imar afları, bilimsel uyarıların siyasal ve ekonomik gerekçelerle görmezden gelinmesi, kamu gücünün piyasaya devredilmesi felaketin esas belirleyicileridir. Bu nedenle yaşanan can kayıpları yalnızca jeolojik bir sarsıntının sonucu değildir; bilinen risklere rağmen alınmayan önlemlerin, ertelenen denetimlerin ve bilinçli tercihlerle kurulan rant düzeninin ürünüdür.

Hukuki açıdan bakıldığında bu tablo, “kaçınılmaz bir afet” değil; öngörülebilir, önlenabilir ve engellenmediği için gerçekleşmiş bir toplu ölüm pratiğidir. Buna rağmen siyasal söylem, sorumluluğu doğaya havale ederek insan iradesini görünmez kılmaya devam etti. Böylece felaket, yönetilmesi gereken bir kamu suçu olmaktan çıkarılıp yazgıya dönüştürüldü.

Deprem sonrasında çok sayıda ceza soruşturması başlatıldı. Müteahhitler, yapı sahipleri, şantiye şefleri ve bazı teknik personeller yargı önüne çıkarıldı. Ancak açılan dosyaların büyük bölümünde ortak bir eğilim dikkat çekti: Sorumluluk, yapıyı fiilen inşa eden birkaç kişiyle sınırlandırıldı.

Oysa yapı üretim süreci, tekil aktörlerin ötesinde çok katmanlı bir kamu faaliyetidir. Ruhsat veren belediyeler, yapı denetim firmaları, projeleri onaylayan idareler, imar mevzuatını defalarca değiştiren siyasal karar vericiler bu zincirin ayrılmaz parçalarıdır. Buna rağmen kamu görevlilerinin yargılanması çoğu dosyada izin mekanizmalarına takıldı ya da baştan sistem dışına itildi.

Ceza yargılamalarında sıklıkla “bilinçli taksir” sınırında kalan değerlendirmeler yapıldı. Olası kast tartışmaları ise istisnai dosyalarla sınırlı tutuldu. Bu yaklaşım, yaşanan yıkımın sistematik karakterini perdeleyerek felaketi bireysel hatalar toplamına indirgedi.

Yargı Pratiği ve Cezasızlığın Kurumsallaşması

Deprem davalarının önemli bir kısmında tutukluluk sürelerinin kısa tutulması, sanıkların hızla adli kontrolle serbest bırakılması ve davaların yıllara yayılması kamuoyunda güçlü bir adalet duygusu yaratmadı. Dosyaların farklı illere dağıtılması, bilirkişi raporları arasındaki çelişkiler ve akademik uyarıların dikkate alınmaması, yargılamaların bütünlüklü bir yüzleşmeye dönüşmesini engelledi.

Bu tablo, Türkiye’de uzun süredir var olan cezasızlık pratiğinin deprem davalarında da sürdüğünü ortaya koydu. Büyük toplumsal yıkımlarda sorumluluğun parçalanması, failin küçültülmesi ve devletin kendisini korunaklı bir alana çekmesi artık istisna değil, yerleşik bir refleks hâline geldi.

Ceza yargılamalarının yanı sıra idari yargıda açılan binlerce tazminat davası, depremzedelerin adalet arayışının başka bir boyutunu oluşturdu. Yakınlarını, evlerini ve yaşamlarını kaybeden yurttaşlar, idarenin kusuru nedeniyle maddi ve manevi tazminat talebiyle mahkemelere başvurdu. Ancak bu alanda da süreçler son derece ağır ilerledi. Bilirkişi raporlarında idarenin sorumluluğunun tali bir unsur olarak değerlendirilmesi, tazminat hukukunu gerçek bir onarım mekanizması olmaktan uzaklaştırdı. Adalet, zamana yayılan bir bekleyişe dönüştü.

Kayıplar, Kimliksiz Cenazeler ve Hukuksal Boşluk

Deprem sonrası en ağır sorunlardan biri de kayıplar meselesi oldu. Aradan geçen zamana rağmen kimliği tespit edilemeyen cenazeler, akıbeti netleşmeyen kişiler ve kayıp çocuklara ilişkin başvurular tam anlamıyla sonuçlandırılabilmiş değil.

Bir ölümün resmî kayıtlara geçmemesi yalnızca teknik bir eksiklik değildir. Bu belirsizlik, miras hukukundan sosyal güvenlik haklarına, yas tutma süreçlerinden ceza soruşturmalarına kadar pek çok alanı doğrudan etkiler. Kayıp çocuklar meselesi ise insan hakları açısından en hassas başlıklardan biri olarak, şeffaf ve denetlenebilir bir süreci zorunlu kılmaktadır.

Barınma Krizi ve Geçiciliğin Kalıcıya Dönüşmesi

Deprem sonrası barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulan konteyner kentler, başlangıçta geçici bir çözüm olarak sunuldu. Ancak zaman içinde bu alanlar binlerce insan için kalıcı yaşam alanlarına dönüştü. Konteynerlerde süren yaşam yalnızca fiziksel koşullar açısından değil; psikolojik ve toplumsal etkileriyle de derin sorunlar barındırıyor.

Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler, çocukların düzenli eğitime ulaşamaması, kadınlar ve yaşlılar için artan bakım yükü, barınma krizinin çok katmanlı sonuçlarını ortaya koyuyor. Yeni yapılan konutların kent merkezlerinden kopukluğu, altyapı eksiklikleri ve ekonomik belirsizlikler, “yuva” duygusunun yeniden kurulmasını zorlaştırıyor.

Depremın etkileri yıkılan binalarla sınırlı kalmadı. Süreklilik kazanan inşaat faaliyetleri, gürültü, toz, trafik kazaları ve işçi ölümleri travmanın her gün yeniden üretilmesine neden oluyor. Çocuklar eğitimden kopma ve erken yaşta çalışma riskiyle karşı karşıya kalırken; gençler arasında umutsuzluk ve bağımlılık yaygınlaşıyor. Kadınlar ise artan bakım sorumluluğu ve güvencesiz emek koşulları altında daha ağır bir yük taşıyor.

Toplumsal Bağların Dağılması ve Yeni Yalnızlık

Depremın ilk günlerinde ortaya çıkan güçlü dayanışma ağları zamanla yerini yalnızlığa, öfkeye ve güvensizliğe bıraktı. Mekânsal yıkımla birlikte mahalle ilişkileri dağıldı, komşuluk bağları çözüldü. Bu çözülme, toplumsal iyileşmenin önündeki en görünmez ama en derin engellerden biri hâline geldi.

Kentlerin “hızlı inşaat” anlayışıyla yeniden kurulması, yaşam alanlarının sosyal dokusunu yok saydı. Beton yükseldi; ancak aidiyet duygusu aynı hızla inşa edilemedi. Yeni kentler, insanların kendilerini güvende ve ait hissedebileceği mekânlar üretmekte yetersiz kaldı.

Deprem suçlarının etkin biçimde yargılanmaması yalnızca geçmişe dair bir adaletsizlik değil; hesap sorulmayan her ihmâl, gelecekte yaşanacak felaketlerin altyapısını güçlendirir. Bugün hâlâ aynı anlayışla yükselen yapılar, benzer sonuçların yeniden yaşanabileceğine dair güçlü bir uyarı niteliği taşımaktadır.

Yarım Kalan Adalet

Depremın üzerinden geçen zamana rağmen adalet duygusu onarılabilmiş değil. Çünkü adalet yalnızca mahkeme salonlarında verilen kararlarla değil; sorumluluğun bütünlüklü biçimde kabul edilmesiyle mümkündür. Enkaz altından çıkarılamayan yalnızca bedenler değil; hesaplaşılmamış bir sistemdir.

Gerçek bir yüzleşme olmadan kentler yeniden inşa edilse bile toplum iyileşemez. Deprem bir kez daha göstermiştir ki yaşam hakkını korumak, yalnızca doğaya karşı değil; ihmâle, ranta ve cezasızlığa karşı da mücadele etmeyi gerektirir.

Bu ülke için asıl eşik, depremin kaçınıcı yılına girildiği değil; felaketin bir kamu suçu olarak tanınıp tanınmadığıdır. Bugün hâlâ geçici barınaklarda yaşamaya zorlananlar, hâlâ kaybının yasını tutamayanlar ve hâlâ bir mahkeme kapısında bekleyenler şunu açıkça söylüyor: Yıkım sona ermedi, yalnızca biçim değiştirdi. Betonun yerini belirsizlik, enkazın yerini sessizlik aldı.

Devletin afet karşısındaki sorumluluğu yalnızca müdahale etmek değil; nedenleri açığa çıkarmak, sonuçları üstlenmek ve bir daha yaşanmaması için toplumu karar süreçlerine dâhil etmektir. Aksi hâlde her anma, her rapor ve her yeni proje yalnızca zamanı erteleyen bir gösteriye dönüşür. Oysa toplumun ihtiyacı teselli değil; güven, açıklık ve hesap verebilirliktir.

Toplumsal hafıza yalnızca hatırlamakla değil, yüzleşmekle korunur. Yüzleşilmeyen her felaket geleceğe devredilen bir yük olarak kalır. Bu yük hafifletilmedikçe, yeni kentler kurulsan bile ortak yaşam onarılamaz. Çünkü adaletin olmadığı yerde yeniden inşa değil; yalnızca üst üste yığılmış sessizlikler vardır.

Deprem Sonrasına Sağlamcı Bakmak: Yeniden İnşada Sakatlık, Yaşlılık ve Kronik Hastalık

Sevcan Tiftik-8 Şubat 2026

Ayşe Buğra'nın Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika kitabında (2021) ve pek çok çalışmasında yürüttüğü sosyal politika tartışmalarında vurguladığı gibi, Türkiye'de yoksulluk ve kırılganlık hâlleri çoğu zaman hak temelinde değil, sadaka ve yardım rejimi üzerinden yönetiliyor. Bu rejimde devlet, hizmet sunan bir hak öznesi olarak değil; lütuf dağıtan bir aktör olarak konumlanıyor. Devlet yardım veriyor ama süreli, koşullu ve “ahlaki” bir çerçeveye bağlanmış biçimde

Bu yazıda bilinçli olarak “engelli” sözcüğü yerine “sakatlığı” tercih ediyorum. Acıtan, rahatsız eden, hakaret olarak kullanılan “sakat” kelimesini ters yüz eden sakat aktivistlerin işaret ettiği gibi, bu tercih bir dil hassasiyetinden ziyade politik bir pozisyona dayanıyor. Bülent Küçükbaşlan'ın “Sakat Politiktir” yazısında^[1] belirttiği üzere Türkiye'de “sakat”tan “özürlü”ye, oradan “engelli”ye uzanan dil değişimi, çoğu zaman ilerleme gibi sunulsa da (2011) sakatlığı bireysel bir eksiklikmiş gibi tanımlayan, eşitsizlikleri görünmez kılan bir işleve sahip. “Özür”, mahcubiyeti ve kusuru; “engelli” ise sorunu kişinin kendiliğine, deneyimine sabitleyen teknik bir dili yeniden üretiyor. Bu nedenle (tüm çalışmalarımda olduğu gibi) burada da sakatlığın politikalarda ve normlarda kurulduğunu hatırlatan o rahatsız ediciliğini sahipleniyorum. Nitekim bu rahatsız edici çınlama; tıpkı queer, siyah ve çingene sözcüklerinde olduğu gibi, aşağılayıcı bir anlamın sahiplenilmesi,

bu anlamı tersyüz ederek özneliğin ve hak mücadelesinin kurucu unsurlarından biri hâline getiriyor.

Bu politik pozisyonu hatırlatmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü deprem sonrasında hayatta kalanlara, ruhsal ve fiziksel olarak sakatlananlara, hastalananlara bakış; yaşlılığı da benzer şekilde, bireysel bir eksiklik ve yönetilmesi gereken bir yük olarak ele alıyor. Bunun üzerine bir de 6 Şubat’a birkaç gün kala Nagehan Alçı’nın deprem bölgesine dair paylaştığı ve “depremzede rehaveti” (2026a) gibi ifadelerle çerçevelenen tweetleri gibi yalnızca “kişisel bir gözlem”e dayanmayan “sosyolojik gerçek” (2026b); Türkiye’de uzun süredir işleyen sağlamlık merkezli ve devletin sorumluluğunu yok sayan bir sosyal politika tahayyülünün açık örneği. Bu bakışta depremden hayatta kalanlar, özellikle de sakatlananlar, yaşlılar ve kronik hastalıkları olanlar, hak talep eden yurttaşlar değil; kendilerine sunulanla yetinmesi beklenen, fazlasını istediklerinde ise “nankör” ya da “alışmış” ilan edilen özneler olarak konumlandırılıyor.

Oysa üzerinden 3 sene geçmesine rağmen 6 Şubat depremleri, hayatta kalanları, yakınları ve depremden etkilenenleri hem doğrudan hem de ikincil olarak etkiliyor. Ancak bu yazının konusunun odağını sakatlık çerçevesinden koparmamak adına bu hattan devam ederek; 6 Şubat depremlerinin pek çok yeni sakatlığı beraberinde getirdiği gibi, mevcut sakatlıkların ve bedensel zihinsel çeşitliliklere dayalı ayrımcılıkların görünmezleştirilmesinin derinleşmesini; yaşlılığın ve kronik hastalıkların ne kadar kırılgan koşullarda sürdürüldüğünü kat be kat bizlere gösterdi. Deprem nedeniyle sakatlananların en başta temel haklarına ve hizmetlere dahi erişememesi; yaşlıları, bakıma ihtiyacı olanları ya da kronik hastalıkları olanları tek bir “yardım alıcı” kategorisinde toplayan sağlamsı bakış yahut “mağdur siyaseti”ni vurgulayan dil (Alçı’ya ait vb. söylemlerden hareketle), problemi işaret etmek ve eşitsizlikleri azaltmak şöyle dursun, yeniden karşımıza çıkarıyor. İşte burada da mesele, pek çok ezilen, dezavantajlı kimliğin de deneyimlediği gibi, kimin hayatının yaşanabilir sayıldığına geliyor.

Ayşe Buğra’nın Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika kitabında (2021) ve pek çok çalışmasında yürüttüğü sosyal politika tartışmalarında vurguladığı gibi, Türkiye’de yoksulluk ve kırılganlık hâlleri çoğu zaman hak temelinde değil, sadaka ve yardım rejimi üzerinden yönetiliyor. Bu rejimde devlet, hizmet sunan bir hak öznesi olarak değil; lütuf dağıtan bir aktör olarak konumlanıyor. Devlet yardım veriyor ama süreli, koşullu ve “ahlaki” bir çerçeveye bağlanmış biçimde. Deprem sonrası hayatta kalanlara sunulanlar da tam olarak bu mantıkla şekilleniyor. Aradan 3 yıl geçmesine rağmen hâlâ erişilebilir

olmayan düzenlemeler, konteyner kentlerde barınmanın kalıcılaşması, ulaşım, kamu binaları, devlet daireleri ve sağlık hizmetleri sakat, hasta ve yaşlıları gözeterek düzenlenmiyor. Bu durumda hizmetin, desteğin dahi sağlan(a)madığı noktada hizmet ile hak arasındaki fark belirginleşiyor. Hizmet, verilir geri alınabilir — ki sürekli bir desteğin söz konusu olmadığını bu hafta yayımlanacak pek çok haberde görebileceksiniz —; hak ise talep edilebilir ve savunulabilir; bu da eşit yurttaşlığın parçasıdır. Bugün deprem bölgesinde sakatların, yaşlıların ve bakım ihtiyacı olanların karşı karşıya kaldığı sorun, hizmetin dahi kısmi ve kesintili varlığına, ancak hakkın yokluğuna dayalıdır. Mevcut durumda sakatlık ve yaşlılık, yalnızca fiziksel yıkımın değil; idari yapısızlığın, sürekliliği olmayan sosyal desteklerin, parçalı sağlık hizmetlerinin ve erişilebilirlikten tamamen yoksun bir yeniden inşa sürecinin içinde sıkışıp kalmıştır. Ulaşımın fiilen mümkün olmaması, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimin kent merkezleriyle sınırlanması, yardımcı cihazların ve bakım desteklerinin piyasa koşullarına terk edilmesi, rapor ve haklara erişimde keyfî uygulamalar, kamusal alanların sakat ve yaşlı bedenler gözetilmeden düzenlenmesi, elektrik ve altyapı kesintilerinin doğrudan yaşamı felç etmesi ve tüm bunların gündelik hayatta görünmez kılınması, sakatların ve yaşlıların toplumsal hayattan çekilmesine yol açmaktadır. Böylece 3 sene önce afetten kaynaklanan eşitsizlikler geçici olmaktan çıkmakta; sakatlık, yaşlılık ve kronik hastalık hâlleri kalıcı bir dışlanma biçimine dönüştürülmektedir. Özel ihtiyaçlar “istisna” olarak görülüyor, bu nedenle de planlamanın dışında bırakılıyor.

Tam da bu noktada, tartışmayı yalnızca ihmal, yetersizlik ya da gecikme meselesi olarak ele almak yetmiyor. Çünkü karşımızdaki tablo, geçici aksaklıkların değil; sakatlığı, yaşlılığı ve kronik hastalıkları baştan “olağan hayatın” dışında konumlandıran bir yönetim ve sosyal politika anlayışının sonucu. Bu nedenle sorulması gereken soru artık “ne kadar yardım verildiği” değil, nasıl bir yaşamın mümkün kılındığı.

Burada “bağımsız yaşam” kavramı hayati önem taşıyor. Birleşmiş Milletler’in “engelli bireylerin bağımsız yaşama ve topluma dâhil olma hakkı” olarak tanımladığı bu ilke, temel bir insan hakkına işaret ediyor (Birleşmiş Milletler, 2006). Bu başlık altında tanımlanan bağımsız yaşam, sakatların kimseye muhtaç olmadan ya da tek başına yaşaması anlamına gelmez. Aksine, nerede, nasıl ve kiminle yaşayacaklarına kendilerinin karar verebilmesini; ihtiyaç duydukları destek hizmetlerine erişebilmelerini ve toplumdan izole edilmeden, toplumun bir parçası olarak yaşamlarını sürdürebilmelerini ifade eder. Bu hak, sakatların aileye, kuruma ya da hayırseverliğe mahkûm edilmemesini; barınmanın, ulaşımın, kamusal hizmetlerin ve sosyal yaşamın sakat bedenleri ve zihinleri gözeterek

düzenlenmesini zorunlu kılar. Burada mesele sürekli bir yardım almak değil, bireylerin kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olabilmeleridir.

Üstelik deprem sonrasında bağımsız yaşamın yokluğu, bakım emeği üzerinden var olan eşitsizlikleri daha da artırıyor. Konteyner kentlerde, geçici barınma alanlarında ya da erişilemeyen konutlarda yaşamaya zorlanan dezavantajlılar için hayat, kaçınılmaz bir “bağımlılık” ilişkisi içinde yeniden kuruluyor: aileye, çoğu zaman da aileden kadınlara bağımlı bir yaşam. Oysa depremle birlikte ağırlaşan bu vaziyet, sakatların ya da yaşlıların “doğası gereği bakıma muhtaç” olmasından değil; bakımın ve destek hizmetlerinin kamusal bir sorumluluk olarak örgütlenmemesinden kaynaklanıyor.

Artık bunca süreye rağmen deprem sonrasında gereken şey, yeniden inşayı yalnızca ayakta duran binalarla ölçmeyen bir bakış açısı. Sağlamlılığın norm kabul ettiği idealler yerine, bedensel ya da zihinsel fark gözetmeksizin özel gereksinimleri ve çeşitlilikleri olağan hayatın parçası sayan kapsayıcı politikalardan söz ediyorum. Yardımla, sabırla, telkinle idare edilen değil; haklarla güvence altına alınmış bağımsız bir yaşamdan. Aksi hâlde deprem, enkazlar kaldırıldığında ve binalar tamamlandığında kapanmış kabul edilirken — üstelik hâlâ bu aşamaya geçilememişken — sakatlar, yaşlılar ve kronik hastalıkları olanlar için hayat yine erişilemez kalacak. Bu da yeniden inşa söylemi altında sağlamsı bir düzenin tekrar tekrar üretilmesi ve kalıcı hâl gelmesinden başka bir anlama gelmiyor.

Son Not:

Alçı, Nagehan. (2026a, 3 Şubat). *Günlerdir deprem bölgesinde YouTube kanalım için çekimler* yaptık [Tweet].

X. <https://x.com/Nagehanalci/status/2018739549825040771> 03.02.2026.

Alçı, Nagehan. (2026b, 4 Şubat). *Ben sadece bölgede herkesin bildiği ve gördüğü izlenimleri* paylaşıyorum. [Tweet].

X. <https://x.com/Nagehanalci/status/2018970187949580581> 04.02.2026.

Birleşmiş Milletler. (2006). *Engelli Hakları Sözleşmesi: Madde 19 – Bağımsız yaşama ve topluma* dâhil olma

hakkı. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/article-19-living-independently-and-being-included-in-the-community.html>

Buğra, Ayşe. (2021). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*. (10. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Küçükaslan, Bülent (2011). “‘Sakat’la Yüzleşme Denemeleri”. *Bianet*. 27.09.2011. <https://bianet.org/yazi/sakat-la-yuzlesme-denemeleri-132984> 31.01.2026
[1] Bianet’te Küçükaslan’ın “Sakat Politiktir” yazısına erişilemediğinden, metinde yazarın hemen bu yazı sonrasında kaleme aldığı aynı konulu “‘Sakat’la Yüzleşme Denemeleri” yazısını referans gösterdim.

Afetlerde Toplumsal Cinsiyet Roller ve Kadınlar ile Çocukların Zarar Görebilirliği

Melek Demir-8 Şubat 2026

Sonuç olarak, afetlerde kadınların ve çocukların yüksek zarar görebilirliği, toplumsal cinsiyet temelli rollerin ve sosyal eşitsizliklerin bir sonucudur. Bu nedenle afet yönetimi süreçlerinde cinsiyet duyarlılığı büyük önem taşır. Kadınların bilgiye, eğitime ve karar alma mekanizmalarına eşit erişimi sağlanmalı; çocukların korunması ve psikososyal destek hizmetleri güçlendirilmelidir

Afetler, yalnızca fiziksel yıkımla sınırlı kalmayan; sosyal, ekonomik ve psikolojik sonuçlarıyla toplumun bütün kesimlerini etkileyen olaylardır. Ancak bu etkiler, toplumdaki bireylerin sahip olduğu sosyal roller, ekonomik konum ve cinsiyet gibi faktörlere göre farklılık göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, afetlerin kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkilerini belirgin biçimde artıran unsurlardan biridir. Kadınlar ve çocuklar, afet süreçlerinde hem yapısal eşitsizlikler hem de kültürel normlar nedeniyle daha kırılgan hâle gelmektedir. Bu durum, “zarar görebilirlik” kavramıyla açıklanabilir. Zarar görebilirlik, bireylerin afetlerin olumsuz etkilerine maruz kalma, bu etkilerden zarar görme ve toparlanma kapasitelerinin sınırlı olması anlamına gelir. Afet yönetimi politikaları, kamu hizmetlerine erişim ve sosyal koruma mekanizmalarının yetersizliği de bu durumu derinleştirir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, afetin her aşamasında kadınların ve çocukların karşılaştığı riskleri şekillendirir. Afet öncesinde kadınların çoğunlukla ev içi rollerle tanımlanması, ekonomik bağımsızlıklarının kısıtlı olması ve karar alma mekanizmalarına yeterince dâhil

edilmemeleri, onları bilgiye erişim ve hazırlık süreçlerinde dezavantajlı konuma düşürür. Örneğin afet uyarı sistemleri veya tahliye planları hazırlanırken kadınların görüşlerinin alınmaması, ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine neden olabilir. Bu eşitsizliklerin sürmesinde, afet yönetimi süreçlerinde toplumsal cinsiyet perspektifinin yeterince benimsenmemesi ve devlet politikalarının cinsiyet körü olması belirleyici bir rol oynamaktadır.

Afet sırasında, geleneksel rollerden kaynaklı kadınların evde kalma, çocuk ve yaşlı bakımıyla ilgilenme sorumluluğu tahliyeyi geciktirebilir. Bu durum, fiziksel güvenliğini doğrudan tehlikeye sokar. Çocuklar da hem yaşları hem de bağımlılık durumları nedeniyle afet ortamlarında kendilerini koruyamaz; büyük oranda yetişkinlerin kararlarına bağlı kalırlar. Özellikle kız çocukları, afet sonrasında eğitimden uzak kalma veya erken yaşta evlendirilme gibi ikincil risklerle karşı karşıya kalabilir.

Afet sonrası dönemde ise toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler daha da derinleşir. Kadınlar çoğu zaman geçici barınma alanlarında güvenlik, mahremiyet ve hijyen eksikliğiyle mücadele eder. Aynı zamanda evin yeniden kurulması ve aile bireylerine bakım sağlanması gibi sorumluluklar yine büyük ölçüde kadınların omuzlarına yüklenir. Bu durum, onların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını olumsuz etkiler. Çocuklar açısından ise travma, eğitimden kopma, yetersiz beslenme ve barınma gibi sorunlar uzun vadeli gelişimlerini tehlikeye atar. Tüm bu unsurlar, afetlerin yalnızca doğrudan etkileriyle değil, aynı zamanda toplumsal yapının yarattığı eşitsizliklerle şekillendiğini göstermektedir. Afet sonrası dönemlerde kadına ve çocuğa yönelik şiddetin artış gösterdiği, geçici barınma alanlarında denetim ve koruma mekanizmalarının zayıflamasıyla daha görünür hale gelmektedir. Bu nedenle özellikle çocuklar için güvenli alanların oluşturulması, eğitime hızlı dönüşün sağlanması ve uzun vadeli psikososyal destek programlarının hayata geçirilmesi hayati önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, afetlerde kadınların ve çocukların yüksek zarar görebilirliği, toplumsal cinsiyet temelli rollerin ve sosyal eşitsizliklerin bir sonucudur. Bu nedenle afet yönetimi süreçlerinde cinsiyet duyarlılığı büyük önem taşır. Kadınların bilgiye, eğitime ve karar alma mekanizmalarına eşit erişimi sağlanmalı; çocukların korunması ve psikososyal destek hizmetleri güçlendirilmelidir. Ayrıca afet planlamalarında bakım emeği, güvenlik ve eğitim gibi toplumsal ihtiyaçlar dikkate alınmalıdır. Gerçek bir afet dayanıklılığı, yalnızca fiziksel altyapının güçlendirilmesiyle değil; toplumsal eşitliğin sağlanması ve kırılgan grupların güçlendirilmesiyle mümkündür. Kadınların ve çocukların afet

süreçlerinde pasif mağdurlar değil, aktif birer özne olarak görülmesi, toplumsal direnç kapasitesini artırmanın en etkili yoludur. Kısacası Toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze almayan hiçbir afet yönetimi yaklaşımı, kalıcı bir toplumsal dayanıklılık yaratamaz.

Özgecan Aslan...

Yüksel Mutlu-8 Şubat 2026

Siyasal iktidar temsilcilerinin kadına yönelik şiddeti sonlandırmak yerine eşitsizliği derinleştirdiğini, cinsiyetçiliği körüklediğini her gün görüyor ve yaşıyoruz. “O da mini etek giymeseymiş”, “Ben zaten kadın-erkek eşitliğine inanmıyorum”, “Bir kereden bir şey olmaz” gibi söylemler, erkek şiddetini meşrulaştıran açık örneklerdir

Özgecan Aslan adı, 11 yıl önce Mersin-Tarsus’ta işlenen bir kadın cinayetiyle hafızalarımıza kazındı. Bu yazıda, basında da o dönem çokça yer alan bu cinayetin yıl dönümünde, olayı tekrar hatırlayıp erkek egemen şiddet düzeni üzerine düşünmemiz gerekiyor.

Kadın katliamlarının geldiği nokta, içinde bulunduğumuz durum ve bu katliamların son bulması için yalnızca kadınların değil, erkek egemen sistemin ve devletin sorumluluğu üzerine konuşmak ve mücadele etmek gerekiyor.

Önce olayı hatırlayalım: Özgecan Aslan bir üniversite öğrencisiydi. Üniversiteden çıkıp evine gitmek üzere 11 Şubat 2015’te Tarsus’tan Mersin’e gelmek için minibüse bindi. Uğradığı şiddetin hiçbir gerekçesi yoktu; tamamen failin erkek şiddeti sonucu kaçırıldı. Minibüsün şoförü tarafından kaçırıldı ve tecavüze direndiği için vahşice katledildi. Özgecan Aslan’ın yanmış bedeni, 13 Şubat 2015 günü, suçu beraberindeki iki kişiyle işlediğini itiraf eden katilin jandarma ekiplerini olay yerine götürmesiyle bulundu. Katil Ahmet Suphi Altındöken, babası Necmettin Altındöken ve arkadaşı Fatih Gökçe’den

yardım istedi. Birlikte, Özgecan'ın bedenini ortadan kaldırmak için benzin alıp ormanlık alana gittiler ve onu yaralı hâlde yakarak öldürdüler.

Özgecan Aslan'ı öldüren Ahmet Suphi Altındöken, Necmettin Altındöken ve Fatih Gökçe, Tarsus 1'inci Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılandılar. Ben de bu davayı takip edenlerden biriydim. Mersin Barosu, İnsan Hakları Derneği, kadın örgütleri ve feministler davayı takip ettiler. Yargılamanın sonunda fail minibüs şoförü Ahmet Suphi Altındöken'e 27 yıl, arkadaşı Fatih Gökçe'ye 24 yıl hapis cezası verilmişti.

Bu tarihte Akdeniz Belediyesi eş başkanlığı görevini yürütüyordum. Aile Akdeniz ilçe sınırlarında yaşıyordu. Haber alır almaz kadın örgütleriyle birlikte ailenin yaşadığı eve gittik. Aileyle ve anneyle ilk teması kuranlar kadın örgütleri ve biz olmuştuk. Anne Dersimli, baba ise Elazığlıydı; iki kızı, bir oğlu olan, kendi hâlinde yaşayan insanlardı... Aileyle yaptığımız görüşmede cenazeyi Akdeniz Belediyesi olarak kaldıracağımızı ve görevimizi yapacağımızı söyledik. Ertesi gün aileyi de alarak mezarlığa gittik. Çok sayıda basın mensubu bizi karşıladı. Bir gazeteci "Başkan, konuyla ilgili açıklama yapar mısınız?" dediğinde, "Elbette açıklama yaparım ama bugün bir kadının, bir annenin yaşadığı acının ve adalet talebinin duyulmasını istiyorum," dedim. Anne büyük bir travma içindeydi; onun konuşma hakkını güçlendirmek için yanında durduk. "İçinden ne geliyorsa söyle, ki feryadın duyulsun" dedim.

Mezarlıkta defin için imam geldiğinde "Erkekler öne, kadınlar arkaya geçsin," deyince tüm kadınlar adeta isyan etti. Çünkü erkek egemen zihniyet, bu kez de cenaze üzerinden kadınları dışarıda bırakmak istiyordu. Kadınların itirazı güçlü olunca imam "Tamam, kadınlar kalabilir," dedi ve biz kadınlar olarak, erkeklere taşıtırmadan, cenazeyi omuzladık ve son görevimizi yerine getirdik. Bu duruş o dönemin basınına da böyle yansdı. Ardından yargı sürecini takip etmeye devam ettik.

Bir süre sonra, Dünya Kadın Yürüyüşü (DKY) kapsamında, dünyanın birçok ülkesinde temsilcileri olan kadın heyeti programlarını gerçekleştirmek için Mardin Nusaybin'e gelmişti. Türkiye sekreteryasında olan Yıldız'ı aradım, Mersin'e davet ettim. Vahşice genç bir kadının katledildiğini, bu erkek şiddetinin uluslararası kadın dayanışmasıyla görünür kılınması gerektiğini söyledim. DKY yönünü Mersin'e çevirdi; Özgecan Aslan'ın ailesini ve mezarını ziyaret ederek basın açıklaması yaptılar. Bir babanın, oğlunun tecavüze direnen bir kadının yakılmasına yardımcı olmasına hayret ettiklerini ifade ettiler. Alman aktivist Trude Menrath, erkeklerin şiddeti bırakarak kadına saygı göstermesi gerektiğini belirterek

şunları söyledi: “Avrupa’da da benzer olaylar yaşanıyor. Bütün dünyada kadına yönelik şiddet en vahşi biçimiyle varlığını sürdürüyor. Bizi bu olayda şok eden şey, Özgecan’ın katilinin ailesinden destek almış olmasıdır.” Tüm kadınları ve erkek egemen şiddete karşı sorumluluk alması gereken herkesi mücadeleye çağırdı. Böylece cinayet, dünyadaki kadın örgütlerinin gündemine taşındı.

Bu açıklamayı DKY yaptı. Sonrasında Özgecan Aslan’ın hayatı film karelerine girdi. Özgecan Aslan katliamı ve benzer şekilde işlenen kadın cinayetleri üzerine daha fazla düşünmemiz gerekiyor. Erkek egemenliğiyle mücadele ederken eksiklerin neler olduğunu daha fazla sorgulamalıyız. Kuşkusuz kadın mücadelesi tarihsel olarak çok güçlüdür; ancak bu mücadele yalnız bırakıldığında yeterli olamaz. Yasaların, siyasal iktidarın, muhalefetin, sivil toplumun ve toplumun tüm kesimlerinin sorumluluk alması gerekiyor.

Oysa siyasal iktidar temsilcilerinin kadına yönelik şiddeti sonlandırmak yerine eşitsizliği derinleştirdiğini, cinsiyetçiliği körüklediğini her gün görüyoruz ve yaşıyoruz. “O da mini etek giymeseymiş”, “Ben zaten kadın-erkek eşitliğine inanmıyorum”, “Bir kereden bir şey olmaz” gibi söylemler, erkek şiddetini meşrulaştıran açık örneklerdir.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun verilerine göre; 2025’in ilk on ayında en az 237 kadın öldürüldü, 247 kadın ise şüpheli şekilde hayatını kaybetti. Bu tehlikenin büyüklüğünü ortaya koyuyor. “Şüpheli kadın ölümü” ifadesi, devletin adalet mekanizmalarının işlemediğinin ve cezasızlığın sistematik hâle geldiğinin göstergesidir.

Kadın katillerini aklayan, ceza indirimi uygulayan patriyarkal yargı sistemi ve kadını korumayan yasalar olduğu sürece; bir zihniyet devrimi yaratamadığımız sürece, kadına yönelik şiddetle mücadelemiz kesintisiz devam edecektir. Ahlakı ve namusu kadın bedeni üzerinden tanımlayan bir toplum anlayışı değişmelidir. Kadını tali gören; sadece evde oturması, itaat etmesi, doğurması beklenen bir varlık olarak gören zihniyet değişmelidir. Bunun için daha çok mücadele etmeliyiz. Kadınlarla yan yana gelerek, sorunlarını dinleyerek, özgürlük mücadelesinin öznesi olmalarını birlikte büyütmeliyiz. Sadece hamaset yapmak bize kazandırmaz; aksine kaybettirir. Çünkü bu bir insanlık mücadelesidir. Kadın özgürleşmeden toplum özgürleşmez. Kadın katillerini üreten erkek egemen toplum çözülmedikçe bu mücadele sürecektir.

Bu kocaman bir toplumsal krizdir. Herkesin gözü önünde, yaşamın her alanında bu kadar açık biçimde yürüyen bir şiddeti devlet desteklemese, yargı ceza indirimi uygulamasa, failer cezaevlerinde “krallar” gibi karşılanmasa ne olurdu?

Bu sorunun tüm toplumun sorunu olduğu açıkça gör÷lmelidir.

Uzun zamandır hafızalarımızda hâlâ diri duran Gülistan Doku, Rojin Kabaiş, Ayşe Tokyaz, Şule Çet ve diğeri tüm kadın cinayetleri; Özgecan Aslan cinayetinden yıllar sonra işlenmiş ve artarak devam ediyorsa, ortada derin bir yapısal sorun var demektir.

Kadınların yalnızca kadın oldukları için erkekler tarafından öldür÷lmesi anlamına gelen kadın cinayetleri, en ağır insanlık suçu sayılmalıdır. Kadınların öldür÷lmediğı bir ÷lke ancak demokratik bir ÷lkede; adaletin tesis edildiğı, kadın-erkek eşitliğinin sağlandığı bir düzende mümkündür...

Her şeye rağmen, iyi ki kadın mücadelesi var.

Rojava Bağlamında Son Saldırılar ve Kadın Devrimi

Bîrgül Daş-8 Şubat 2026

Direnişin günlük bir emek olduğu Rojava’da kadınlar, doğa ve içsel benlikleriyle iç içe geçmiş bir toplum inşa etmişlerdir. Mezopotamya topraklarında yaşamış atalarının izinden giderek, yaşamın kadın ve toprak etrafında şekillendiği bir dönemi yeniden canlandırmakta ve bu yolla toplumsal yaşamı geri kazanmaktadırlar

Rojava’da son zamanlarda gerçekleşen saldırılar, Kürtlerin kendi kaderini tayin etme çabalarını bastırmanın yanı sıra kadın devriminin öncü başarılarını ortadan kaldırmayı amaçlayan ikili bir saldırdır.

Kadın özerkliği, taban demokrasisi ve sosyal ekoloji ilkelerini temel alan Rojava devrimi; çatışma ve baskıdan güç alan, özgür ve eşitlikçi bir yaşam modelini yok etmek için çırpınan ataerkil güçler tarafından kuşatma altındadır.

Rojava’da kadınların oynadığı önemli rolü ve bunun son saldırılarla nasıl ilişkili olduğunu incelemeyi önce, bu hareketi sadece bir “proje” olarak nitelendirme eğilimine karşı çıkmalıyız. Rojava paradigmasını Kürtlerin kendi kaderini tayin etme ve devrimci düşüncenin gerçekleşmesi olarak değil, geçici bir deney olarak nitelemek, genellikle onun kalıcılığını ve meşruiyetini ortadan kaldırmak için tasarlanmış bir muhalefet propagandası aracıdır. Rojava halkı, istisnai bir durumdan uzak, statükoya somut bir alternatif sunmakta ve bir toplumun küresel kapitalizmin araçları ve yapıları yerine kendi yolunu seçtiğinde toplumsal yaşamın mümkün olduğunu kanıtlamaktadır. Rojava, cihatçı vizyonun yaşayan bir antitezidir. Militanlar katı dinî kuralları dayatıp en savunmasızları

hedef alırken, Rojava’da Êzidî, Hıristiyan ve Müslüman kimliklerinin sentezi bambaşka bir toplumsal güç yaratıyor. Bu güç, muhaliflerinin korktuğu her şeyi barındırıyor: başarılı ve çoğulcu bir devrim.

2015 yılında Kobanê Devrimi sırasında yenilgiye uğrayan sözde İslam Devleti ve emperyalist güçlerin bir aracı olan liderleri, artık sadece Kürtler tarafından değil, kadınlar tarafından da yenilgiye uğramaktan korkuyor. Bugün, Êzidî kadınları kaçırıp köle olarak tutan aynı IŞİD zihniyeti, Kürt kadınların örgülü saçlarını kesiyor, bedenlerini binalardan atıyor ve şehitleri anmak için yapılan heykelleri parçalıyor. Ataerkil iktidar için, istediği gibi hareket etme ve var olma özgürlüğüne sahip, silahlı bir kadından daha korkutucu bir şey yoktur. Onun direnişi hem fiziksel bir savaş hem de zihinsel bir devrimdir. Rojava kadını, düşmana onurunu ya da bedenini köleliğe teslim etmektense kendi hayatını seçen kadındır. Bunu bilen militanlar, kadınlardan en çok korkar ve bu korkuyu acımasız şiddet ve baskı eylemleriyle kadınlara yansıtırlar.

Kobanê Devrimi sırasında tüm dünya, cihatçıların savunmasız ve silahsız kadınlara karşı işledikleri zulme tanıklık etti. Bugün ise Kürtlerin “müttefikleri”, Kürt kadınlarının yüzlerini dergilerinin sayfalarında fetişleştirerek kullanmaktadır. O günden bu yana Rojava’nın kadınları, kadın devrimi sayesinde kendi iradelerini yeniden kazanmış; kendini savunma ilkelerini ve kendi korunmaları için öz savunma yöntemlerini öğrenmişlerdir. Başarılı bir şekilde inşa ettikleri devrimi korumak için bugün ön saflarda savaşmaktadırlar.

Devam eden katliamın ciddiyetini gerçekten anlamak için, Rojava’nın vizyoner paradigması anlaşılmalıdır. Jineolojî akademilerinin entelektüel temellerinden Jinwar köylerinin yaşayan özerkliğine kadar bu mücadelenin özünü yaymak, mevcut şiddetin Kürt halkının özgür ve kurtulmuş bir yaşam arayışına yönelik doğrudan bir saldırı olduğunu ortaya koymaktadır.

“Hiçbir toplum, kadınları özgür olmadıkça gerçek anlamda özgür olamaz” (Heta jin azad nebe civak jî azad nabe) ilkesinden hareketle Jinwar kadınları, farklı bir dünyanın olasılığını somutlaştırmaktadır. Güç düşkünü, kana susamış devletler ve kadın düşmanı erkeklerle çevrili bir bölgenin ortasında, alternatif bir dünya hayal etmekte ve yerli halkın, özellikle de kadınların, toprakla olan bağlarını yeniden kazanabilecekleri ekolojik bir yapı oluşturmaktadırlar. Dahası, özerk komünleri aracılığıyla kadınlar, her birinin lider olduğu bir örgütlenme kurarak, örgüt içindeki sınıf ve hiyerarşi kavramını etkili bir biçimde ortadan kaldırmaktadır. Bunu yaparken Kürtlerden Ermenilere, Araplara kadar her etnik

kökenden kadınlarla ve özgür bir yaşam arayışında olan enternasyonalist gönüllülerle birlikte çalışmakta; hepsi ulus-devlet modeline karşı birleşmiş durumdadır.

Jineolojî Akademileri aracılığıyla, medyada normalleştirilmiş cinsiyetçiliği dekonstrüe etmeyi öğrenmekte; onun etkilerini tanımlamak ve bu etkilere direnmek için araçlar geliştirmektedirler. İçselleştirilmiş kadın düşmanlığının yükünden kurtulmayı ve bir zamanlar kaderleri olarak kabul etmeleri öğretilen ezilen statüyü reddetmeyi öğrenmektedirler. Direnişin günlük bir emek olduğu Rojava’da kadınlar, doğa ve içsel benlikleriyle iç içe geçmiş bir toplum inşa etmişlerdir. Mezopotamya topraklarında yaşamış atalarının izinden giderek, yaşamın kadın ve toprak etrafında şekillendiği bir dönemi yeniden canlandırmakta ve bu yolla toplumsal yaşamı geri kazanmaktadırlar.

Rojava’nın bir kadın devrimi olduğunu söylemek abartı olmaz. Jin, Jiyan, Azadî felsefesi altında kadınların kurtuluşunu ana tema olarak benimsediği için, bugün sözde “Suriye Geçiş Hükümeti” ve onun vahşi militanları kadınları ve onların devrimini birincil hedefleri hâline getirmiştir. Kürt bir kadının örgülü saçını kesmekten heykelleri yıkmaya kadar uzanan bu saldırılar, militanların kadınların yürüttüğü devrimin farkında olduğunu göstermektedir; bu nedenle bu gücün sembollerini, başkalarının kalplerine kök salmadan önce ortadan kaldırmaya çalışırlar. Farkında olmadıkları şey ise, o örgünün her bir saç telinde Kürt kız kardeşinin, korunmuş bir hatıranın, bir kimliğin ve bir soyun yaşadığıdır. Onu tutup arkadaşına “hediye” ederken, aslında milyonlarca kız kardeşini uyandırmış; tek bir kesilmiş örgüyü milyonlarca örgüye dönüştürmüştür.

Kürt bir kadının örgülü saçını kesen cihatçının aşınmış zihni, bu güce karşı koyamaz. Çünkü saçlar yeniden uzar, Rojava’da yıkılan heykeller yeniden inşa edilir ve binalardan atıkları bedenler yeniden doğar.